

Kirjasto tutkimushankkeen apuna

17.2.2015 Tekijä [Jyväskylän yliopiston kirjasto](#)

Tieteellinen kirjasto liittyy oleellisesti tutkimusinfrastruktuuriin ja tutkimustoiminnan seuraaminen onkin yliopistokirjaston arkea. Tieteellisen kirjaston on oltava hyvin selvillä siitä, mitä ympärillä tapahtuu, että se pystyy vastamaan tieteellisen yhteisön tarpeisiin.

Tutkimusaineiston ja -lähteiden lisäksi yliopistokirjasto tarjoaa laajan palvelukokonaisuuden, joka tarvittaessa kulkee mukana tutkimuksen tekemisen jokaisessa vaiheessa – ja joka myös muokkautuu jatkuvasti tutkimuksen tekemisen tarpeisiin.

Kirjastojen ammattitaito ja verkosto tutkimuksen tukena

Kirjaston tarjoama apu tutkimuksen tekemisessä on moninainen. Yksi keskeinen apu tulee tietenkin tiedonhankinnan opastamisesta. Moni tutkijakin turhautuu välillä, kun jotkut hakukoneet tai tieteellisten julkaisujen tietokannat eivät toimikaan tarpeeksi googlemaisesti tai ne vaikuttavat muuten vierailta. Niiden kanssa ei kannatakaan tuskastua, vaan rohkeasti kysyä kirjastosta neuvoa. Kaikki tällaiset järjestelmät eivät sentään ole kirjastoammattilaisellekaan täysin tuttuja, mutta eri hakukoneiden jatkuva käyttäminen ja päivittäisten tiedonhakujen tekeminen antavat kuitenkin hyvät edellytykset tuntea hakukoneiden ja tietokantojen toimintaa ja logiikkaa.

Kuten on hyvin tiedossa, eivät kirjaston idea ja palvelut pyöri vain neljän seinän sisällä jossain tietyssä kirjastorakennuksessa. Kirjastojen vahvuuksiin kuuluvat myös hyvät keskinäiset verkostot, jotka toimivat niin paikallisesti kuin globaalisesti. Esimerkiksi Jyväskylässä yliopiston, kaupungin ja ammattikorkeakoulun kirjastojen välillä tehdään jatkuvasti yhteistyötä. Arjen tasolla tämä näkyy muun muassa siinä, että joka päivä näistä kirjastoista opastetaan asiakkaita ottamaan yhteyttä johonkin toiseen näistä. Tutkijat, kuten muutkin asiakkaat, saavat tarvittaessa kerralla tietoa useamman kirjaston kokoelmista ja useammalta, hieman eri painopisteeseen keskittyneeltä kirjastoammattilaiselta.

Kirjastoverkosto toimii tiiviinä yhteistyönä eri kirjastojen välillä myös kaupungista tai maasta riippumatta. Kaukopalvelu toimittaa aineistoja vaikka ympäri maailmaa, jos tarve vaatii. Verkon välityksellä kirjastot ovat hyvin paljon yhteistyössä, ja sekä hyödyntävät että hyödyttävät muita kirjastoja jatkuvasti. Oli kyse sitten aineiston hankinnasta, metadatan hyödyntämisestä tai vaikka open accessista, saavat kirjastot helposti tietoa ja kokemuksia toisista kirjastoista. Kirjastojen välinen yhteistyö on siinäkin mielessä hedelmällistä, että kirjastoissa jaetaan tietoa, osaamista ja kokemuksia avoimesti. Lisäksi useat kirjastojärjestöt sekä yhdistävät että ruokkivat kirjastoalan osaamista ja ammattitaitoa. Tämä kaikki auttaa yhteisten asioiden kehittämistä ja palveluiden suunnittelua, ja tästä hyötyvät myös tutkijat ja tutkimustyö.

Kirjasto oppii ja kehittyy seuraamalla tutkimustyötä ja osallistumalla sen tukemiseen aktiivisesti. Kirjastolta saa ja pitää vaatia, koska vastaamalla tarpeisiin kirjastosta on eniten hyötyä ja se voi kehittyä oikeaan suuntaan.

Erään hankkeen apuna

Syksyllä 2014 tuli tieto, että Jyväskylän yliopiston historian ja etnologian laitoksen tutkijat osallistuvat merkittävään yliopistojen [yhteisprojektiin](#), jossa tutkitaan suomalaisen ja ruotsalaisen demokratian edellytyksiä ja käyttövoimia. Jyväskylän yliopiston tutkijaryhmä keskittyy ajanjaksoon 1890–1930. Kirjastossa mietittiin saman tien, miten kirjaston palvelut ja kokoelmat palvelevat tätäkin tutkimusprojektia mahdollisimman hyvin.

Projektiin osallistuvat tutkijat – professorit Petri Karonen ja Jari Ojala sekä väitöskirjaa viimeistelevä Matti Roitto – ovat kirjastossamme tuttuja kasvoja ja pitkän linjan kirjaston käyttäjiä. Olikin luontevaa istua heidän kanssaan saman pöydän ääreen, kysellä heiltä hieman tarkemmin projektista ja siitä, mitä he kirjastolta toivovat. Samalla käytiin läpi mitä kirjastolla jo on tarjottavana kyseiseen tutkimusprojektiin liittyen.

Yhteistyö laitosten ja tutkijoiden kanssa on yliopistokirjaston arkipäivää. Onkin hyvä tarkastella, miten kirjasto pystyy vastaamaan tutkimuksen tarpeisiin ja toimimaan tutkimusta tukevana palvelukokonaisuutena.

Kortistosta tutkimuslähteiksi

Kyseinen tutkimushanke on kiinnostava Jyväskylän yliopiston kirjaston kannalta, sillä meiltä löytyy paljon aiheeseen liittyvää aineistoa. Jyväskylän yliopiston kirjastossa on arviolta n. 100 000 vanhempaa suomalaista teosta, joista ei vielä löydy kaikkia tietoja [JYKDOKista](#). Näiden kirjojen metatiedot löytyvät pahvisista luettelokorteista, joissa mainitaan yleensä ainakin tekijä, kirjan nimi ja ilmestymisvuosi.

Vanhan Fennican kortistoa.

Luettelokortit ovat tuttuja varsinkin historianopiskelijoille ja -tutkijoille. Korttien tietoja tallennetaan jatkuvasti tietokantaan ja tavoite tietenkin on, että ennen pitkää kaikesta kirjaston aineistosta löytyy tieto JYKDOKista.

Kirjastolle on karttunut suomalaista kirjallisuutta (Fennicaa) erityisesti vuodesta 1919 lähtien, jolloin kirjasto sai vapaakappaleoikeuden. Laki kulttuuriaineistojen tallettamisesta ja säilyttämisestä takaa kirjastolle kappaleen kaikkia Suomessa painettuja julkaisuja, pois lukien sanomalehdet.

Luettelokorteista keskitytään tällä hetkellä luetteloimaan tietokantaan sellaista vanhempaa kotimaista kirjallisuutta (ns. [Vanhaa Fennicaa](#)), joka keskittyy pääasiassa yhteiskuntaoppiin, vaaleihin, poliittisiin aatteisiin ja kansainväliseen politiikkaan. Toivottavasti sekä projektiin osallistuvat tutkijat että myös muut näistä aiheista kiinnostuneet löytävät kirjat käyttöönsä

helposti. Tutkijoiden, kuten muidenkin asiakkaiden, kannattaa lisäksi tehdä [hankintaesityksiä](#), jotta kokoelmiimme saadaan lisää tarpeellista aineistoa.

Digitaaliset aineistot

Kansallisen digitaalisen arkiston tarjontaa.

Huolimatta siitä, että historiallisten aineistojen digitalisoiminen on hidasta ja olemassa olevia aineistoja voikin luonnehtia sangen pirstaleisiksi, niitä on kuitenkin yhä enenevässä määrin hyödynnettävissä myös humanistisessa tutkimuksessa. Demokratia-hankkeelle on tarjolla muun muassa [Kansalliskirjaston digitoidut aineistot](#), joista löytyy vanhoja sanoma- ja aikakauslehtiä digitoituina.

Vastaavalla tavalla tutkijoille hyödyllinen apuväline on Kansalliskirjaston [Doria-julkaisuarkisto](#), joka kokoaa useiden tutkimusorganisaatioiden tuottamaa tietoa. Doria ohjaa tutkijaa hyödyntämään muun muassa [Tilastokeskuksen](#) jatkuvasti karttuvaa digitoitua aineistokokoelmaa. Alkaneen hankkeen kannalta merkittävää on, että Tilastokeskus digitoi juurikin vanhoja kokoelmiaan. Tietoa uusista digitoiduista aineistoista saa esimerkiksi tilaamalla Tilastokeskuksen RSS-syötteen.

Demokratia-hanke tulee hyödyntämään luonnollisesti myös Eduskunnan kirjastoa ja erityisesti sen [elektronisia aineistoja](#) sekä [Elki-linkkitietokantaa](#), joka sisältää kirjaston asiantuntijoiden kokoamia laadukkaita verkkopalveluita.

[Arkistolaitoksen digitaaliarkiston](#) aineistoja on kartutettu 2000-luvun alkupuolelta lähtien. Arkistolaitos on valinnut digitoinnin periaatteekseen sen, että ensisijalla ovat eniten käytetyt aineistot sekä huonokuntoisimmat aineistot. Tietoa [digitoinnin edistymisestä](#) saa arkistolaitoksen sivuilta. Ajantasaista tietoa uusista aineistoista saa niin ikään tilaamalla Arkistolaitoksen ajankohtaista -palvelun RSS-syötteen.

Kirjaston tietopalvelu avustaa hanketta paikantamaan ja saamaan käyttöönsä hankkeen tarvitseman tietoaineiston. Tehtävänkuvaan tulee todennäköisesti liittymään myös erilaisten käyttöoikeuksien selvittäminen ja vastaavien tekijänoikeuksiin liittyvien tutkimuseettisten näkökulmien varmistaminen. Tehtävänä on tavallaan palauttaa tutkijoiden mieliin sellaiset tietoaineistot, joita yliopistoyhteisöllä on jo käytössä.

Erityisesti humanististen tieteiden hankkeiden tiedontarpeet vaihtelevat ja niin myös käytettävät tietoresurssit. Tässäkin hankkeessa tullaan hyödyntämään käsiteanalysejä, menetelmätietokantoja ja tekemään kirjallisuuskatsauksia aikaisemmasta tutkimuksesta. Näitä tarkoituksia varten yliopistoyhteisöllä on jo käytettävissään useita laadukkaita tietokantoja.

Kirjasto oppii tutkimusprojekteilta

On mielenkiintoista nähdä, mitä kaikkea kirjastolta kaivataan tämän kyseisen tutkimushankkeen osalta. Tutut naamat ja mutkaton yhteydenpito tutkijoiden ja kirjaston välillä helpottaa tietenkin kanssakäymistä. Hankkeen toimijoiden osaaminen ja kirjaston tietoresurssien yhdistäminen tuottaa vähintäänkin win-win-tilanteen, jossa hanke saa nopeasti ja tehokkaasti käyttöönsä jo olemassa olevat tutkimusaineistot.

Kirjastolle hanke on ehkä kuitenkin merkittävämpi siksi, että myös tämän, kuten aikaisempienkin hankkeiden, kautta me opimme ymmärtämään, miten tutkijat (tutkimusryhmän jäsenet) ensinnäkin löytävät ja lopulta valikoivat relevantit julkaisut. Kirjastoa siis kiinnostaa tietää, millaisia ”informaatiovirtoja” tutkijat hyödyntävät. Aineistojen hyödyntämisen lisäksi on myös kiinnostava tietää, millaisia toiveita ja vaatimuksia hankkeen aikana kirjastolle esitetään. Kaikki tämä tieto on monellakin tapaa tärkeää kirjaston palveluiden kehittämiseksi, hankinta- ja kokoelmatyölle sekä tietoasiantuntijoille.

Arto Ikonen ja Marja Kokko

Avainsanat: [digitointi](#), [kehittäminen](#), [sähköinen arkistointi](#), [tieteelliset kirjastot](#), [tutkimusprojektit](#), [tutkimustyö](#), [yliopistokirjastot](#)